

УДК 378.017:[37.015.3:005.32]:797.2:[378.018.8:373.011.3-051](045)

DOI <https://doi.org/10.31392/UDU-nc.series5.2026.110.34>

Хомяк Г. Г.

ФОРМУВАННЯ МОТИВАЦІЇ У МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ДО НАВЧАННЯ ПЛАВАННЯ УЧНІВ

У статті розглядається проблема формування мотивації у майбутніх учителів до навчання плавання учнів закладів загальної середньої освіти. Розкрито актуальність дослідження, яка зумовлена недостатньою розробленістю цього питання у вітчизняній педагогічній науці, суперечністю між суспільним запитом на педагогів, здатних ефективно організувати навчання школярів плаванню, та реальним рівнем мотиваційної готовності випускників педагогічних університетів до цього виду діяльності. Розглянуто вміння плавати не лише як елемент фізичної культури, а й як життєво важлива навичка, що зумовлює особливу відповідальність учителя фізичної культури за її формування в учнів. Висвітлено сутність мотивації як системоутворювального компонента професійної підготовки майбутнього педагога фізичної культури, що інтегрує ціннісні орієнтації, професійні інтереси та прагнення до педагогічної майстерності. Обґрунтовано доцільність розмежування зовнішнього та внутрішнього рівнів мотивації. Встановлено, що внутрішня мотивація є значно ефективнішим чинником якісної педагогічної діяльності, оскільки забезпечує автономність, компетентність та відчуття зв'язку майбутніх учителів з учнями. Визначено, що пріоритетним завданням закладу вищої освіти є трансформація зовнішніх мотивів студентів у стійку внутрішню мотивацію до навчання плавання учнів. Відповідно визначено три взаємопов'язані напрями формування означеної мотивації. Мотиваційно-стимулювальний напрям реалізується через створення емоційно позитивного освітнього середовища, використання активних методів навчання, організацію педагогічної практики у закладах із реальним упровадженням модуля «Плавання» (ОК плавання з методикою викладання). Зроблено висновок, що ефективність формування мотивації забезпечується інтеграцією теоретичної підготовки з практичною діяльністю та систематичним розвитком педагогічної рефлексії студентів.

Ключові слова: мотивація, майбутні вчителі, фізична культура, навчання плавання, професійна підготовка, заклад вищої освіти.

Ефективність навчання учнів плаванню залежить від рівня професійної підготовки вчителя фізичної культури та сформованості його мотивації до цього виду діяльності. Аналіз навчальних програм за модулем «Плавання» (ОК плавання з методикою викладання) свідчить про суттєві розбіжності між вимогами до підготовки учнів та реальним рівнем готовності майбутніх учителів до його викладання. Мотиваційно-ціннісна сфера є ключовим компонентом психофізичної готовності майбутніх учителів, а внутрішня мотивація інструктора з плавання – визначальним чинником ефективності занять. Водночас питання цілеспрямованого формування мотивації майбутніх учителів саме до навчання плавання учнів залишається недостатньо розробленим у вітчизняній науці, що й зумовлює актуальність обраної теми.

Проблема професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури знайшла відображення у працях вітчизняних та зарубіжних науковців. О. Безкопильний розкрив теоретико-методичні засади підготовки майбутніх учителів фізичної культури до здоров'язбережувальної діяльності в основній школі, обґрунтувавши відповідну систему професійної підготовки [5]. О. Даниско у монографії проаналізовано теорію і практику професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури, приділивши особливу увагу формуванню фахової компетентності [4].

Мотиваційний аспект підготовки майбутніх учителів фізичної культури досліджували Д. Бермудес, Д. Балашов та П. Рибалко, які обґрунтували педагогічні умови формування готовності майбутніх учителів до застосування диференційованого підходу в навчанні [2]. В. Отравенко розглянув психофізичну підготовку майбутніх учителів фізичної культури до професійної діяльності крізь призму розвитку мотиваційно-ціннісної сфери [6]. Т. Гулько [3] дослідив педагогічні умови формування здоров'язбережувальної та здоров'ярозвивальної компетентностей у майбутніх фахівців фізичної культури та спорту, Н. Поліщук – формування здоров'язбережувальної компетентності студентської молоді у процесі різних видів діяльності [9].

Питання методики навчання плавання та її впровадження у шкільну практику висвітлено в працях С. Клімакової та ін., які здійснили порівняльний аналіз навчальних програм з фізичної культури за модулем «Плавання» [1], а також І. Панькова, який проаналізував сучасні методики навчання плаванню та перспективи їх упровадження [7]. В. Царук [8] та З. Філатова [10] зі співавторами зосередили увагу на підвищенні рухової активності студентів засобами плавання та формуванні готовності майбутніх педагогів до відповідної діяльності.

Серед зарубіжних досліджень вагомий внесок зробив Т. Жанг, який здійснив концептуальний аналіз мотивації вчителів фізичного виховання та обґрунтував необхідність її формування на етапі фахової підготовки [14]. М. Мінкелс та ін. на основі теорії самодетермінації дослідили внутрішню мотивацію інструкторів з плавання та її вплив на якість занять [11]. С. Жирар зі співавторами довели ефективність спеціального навчання майбутніх учителів стратегіям мотивування учнів на педагогічній практиці [12]. Дж. Лі та Дж. Парк дослідили роль наполегливості та мотивації у підготовці майбутніх учителів фізичної культури

[13], Ч. Кусьнеж зі співавторами провели крос-культурне дослідження мотивації студентів фізичного виховання України та Польщі [15].

Попри широкий спектр досліджень, приурочених окремим аспектам підготовки майбутніх учителів фізичної культури та методики навчання плавання, питання цілеспрямованого формування мотивації майбутніх учителів до навчання плавання учнів залишається недостатньо дослідженим, що підтверджує необхідність подальшого наукового пошуку в цьому напрямі.

Мета статті: обґрунтувати та визначити особливості формування мотивації у майбутніх учителів до навчання плавання учнів.

Формування мотивації у майбутніх учителів до навчання плавання учнів є складним педагогічним процесом, який охоплює когнітивний, емоційно-ціннісний та діяльнісний компоненти професійної підготовки. У процесі підготовки майбутніх учителів фізичної культури мотивація є системоутворювальним компонентом, що інтегрує ціннісні орієнтації, професійні інтереси та прагнення до педагогічної майстерності [4; 6].

Сучасні освітні вимоги передбачають не лише практичне оволодіння технікою плавання, а й здатність учителя організувати пізнавальну, ігрову та проєктну діяльність учнів у водному середовищі. Це суттєво розширює вимоги до мотиваційної готовності майбутнього педагога, адже для ефективного навчання школярів плаванню вчитель повинен не просто вміти плавати, а й бачити в цьому виді діяльності широкий педагогічний потенціал [1].

На основі аналізу наукової літератури нами визначено три напрями роботи з формування мотивації майбутніх учителів до навчання плавання учнів.

Перший напрям – організаційно-змістовий. Він передбачає оновлення змісту фахових дисциплін з урахуванням сучасних вимог до навчання плавання учнів. Зміст підготовки має включати не лише технічні аспекти плавання, а й методику організації занять, забезпечення безпеки учнів на воді, психологічні особливості подолання гідрофобії тощо. Поєднання класичних та інноваційних методик навчання плавання, зокрема із застосуванням цифрових технологій та відеоаналізу, дозволяє суттєво підвищити ефективність освітнього процесу та зацікавленість студентів [7]. Важливим організаційним чинником є також забезпечення систематичного доступу студентів до водних споруд та достатньої кількості практичних занять у басейні, оскільки обмежена практика не дозволяє сформувати відчуття педагогічної компетентності та впевненості у власних силах [2].

Другий напрям – мотиваційно-стимулювальний. Його реалізація передбачає створення емоційно позитивного освітнього середовища, в якому майбутні вчителі усвідомлюють суспільну значущість та особистісний сенс навчання плавання учнів. Здоров'язбережувальна спрямованість освітнього процесу сприяє формуванню у студентів ціннісного ставлення до фізичного виховання школярів загалом та до навчання плавання зокрема [5]. Усвідомлення майбутніми педагогами того факту, що вміння плавати є не лише елементом фізичної культури, а й життєво важливою навичкою, здатною врятувати людське життя, є потужним мотиваційним чинником.

Суттєвим стимулом є використання активних методів навчання: ситуаційних завдань, педагогічних симуляцій, рольових ігор, відеоаналізу уроків із плавання, зустрічей із досвідченими педагогами-практиками. Доведено, що спеціальне навчання майбутніх учителів стратегіям мотивування учнів під час педагогічної практики значно підвищує їхню власну мотивацію та залученість до фізкультурно-педагогічної діяльності. Позитивний досвід взаємодії з учнями, відчуття власної педагогічної ефективності та підтримка колег є потужними чинниками розвитку професійної мотивації. З огляду на це важливою є організація педагогічної практики студентів у закладах, у яких реально впроваджується модуль «Плавання».

Третій напрям – рефлексивно-розвивальний. Він спрямований на розвиток у майбутніх учителів здатності до педагогічної рефлексії, самооцінки та самовдосконалення у сфері навчання плавання. Усвідомлення власного рівня готовності до здійснення певного виду педагогічної діяльності є важливою передумовою формування стійкої мотивації до її вдосконалення. Відповідно, систематичне діагностування рівня мотивації студентів, їхніх труднощів та досягнень у процесі оволодіння методикою навчання плавання дозволяє здійснювати своєчасну підтримку та корекцію освітнього процесу.

Гендерні відмінності, особистісні якості та академічна успішність студентів фізичного виховання суттєво впливають на рівень їхньої мотивації до різних видів педагогічної діяльності, що підтверджує необхідність індивідуалізованого підходу до формування мотивації майбутніх учителів до навчання плавання. Розвиток наполегливості та особистісної стійкості є важливим чинником підтримання мотивації навіть у складних педагогічних ситуаціях. Залучення здобувачів до організації та проведення занять із плавання для різних вікових груп, волонтерська діяльність у спортивно-оздоровчих таборах, участь у науково-практичних конференціях є дієвими засобами рефлексивно-розвивальної роботи [9].

Висновки. Мотивація майбутніх учителів до навчання плавання учнів є багатокомпонентним утворенням, формування якого реалізується за трьома взаємопов'язаними напрямками: організаційно-змістовим, мотиваційно-стимулювальним та рефлексивно-розвивальним. Ефективність цього процесу забезпечується інтеграцією теоретичної підготовки з практичною діяльністю, використанням активних методів навчання та індивідуалізацією освітнього процесу.

Перспективи подальших досліджень вбачаємо в експериментальній перевірці визначених напрямів у реальному освітньому процесі.

Використана література:

1. Безкопильний О. О. Підготовка майбутніх учителів фізичної культури до здоров'язбережувальної діяльності в основній школі: теорія та методика : монографія. Черкаси : ЧНУ ім. Б. Хмельницького, 2020. 552 с. URL: https://eprints.cdu.edu.ua/4820/1/monogr_dez.pdf
2. Бермудес Д. В., Балашов Д. І., Рибалко П. Ф. Педагогічні умови формування готовності майбутніх учителів фізичної культури до застосування диференційованого підходу навчання. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2021. № 3 (107). С. 70–80. DOI: <https://doi.org/10.24139/2312-5993/2021.03/070-080>
3. Гулько Т. Педагогічні умови формування здоров'язбережувальної та здоров'язрозвивальної компетентностей у майбутніх фахівців фізичної культури та спорту. *Наукові записки. Серія: Проблеми природничо-математичної, технологічної та професійної освіти*. 2025. Вип. 2(6). С. 23–34. DOI: <https://doi.org/10.32782/cusu-pmtp-2025-2-3>
4. Даниско О. В. Професійна підготовка майбутніх учителів фізичної культури: теорія і практика : монографія. Полтава : ПНПУ імені В. Г. Короленка, 2022. 360 с. ISBN 978-966-2538-77-9.
5. Клімакова С. М., Ляшенко А. М., Делова І. О., Ільницька Л. В., Ільницька Г. С. Порівняльний аналіз навчальних програм з фізичної культури для учнів 5–6 класів за модулем «Плавання». *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 15*. 2022. № 2(146). С. 55–59. DOI: [https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series15.2022.2\(146\).12](https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series15.2022.2(146).12)
6. Отравенко В. Психологічна підготовка майбутніх учителів фізичної культури до професійної діяльності. *Педагогічні науки: Збірник наукових праць*. 2025. № 109. С. 70–77. DOI: <https://doi.org/10.32999/ksu2413-1865/2025-109-9>
7. Паньків І. Сучасні методики в плаванні: аналіз та перспективи розвитку. *Physical Culture and Sport: Scientific Perspective*. 2025. 1(1). С. 366–370. DOI: [https://doi.org/10.31891/pcs.2025.1\(1\).49](https://doi.org/10.31891/pcs.2025.1(1).49)
8. Поліщук Н. М. Педагогічні умови формування здоров'язбережувальної компетентності студентської молоді у процесі волонтерської діяльності. *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки*. 2022. № 207. С. 260–266. DOI: <https://doi.org/10.36550/2415-7988-2022-1-207-260-266>
9. Філатова З. І., Євтушок М. В., Антонець Б. Р. Сучасні підходи до підвищення рухової активності студентів ЗВО засобами навчання плавання. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 15*. 2021. Вип. 3К(131). С. 401–405. DOI: [https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series15.2021.3K\(131\).98](https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series15.2021.3K(131).98)
10. Царук В. Готовність майбутнього вчителя фізичної культури до формування здоров'язбережувальної компетентності школярів. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 15*. 2021. Вип. 3К(131). URL: <https://enquair.udu.edu.ua/entities/publication/c7b8dd0f-0265-4dee-9f2c-45a269df866e>
11. Girard S., Lemoine J., Trottier C. Effects of the «Learning how to motivate» training on pupils' motivation and engagement during pre-service physical education teachers' internship. *Frontiers in Education*. 2024. Vol. 9. DOI: <https://doi.org/10.3389/educ.2024.1397043>
12. Kuśnierz C., Rogowska A. M., Pavlova I. Examining gender differences, personality traits, academic performance, and motivation in Ukrainian and Polish students of physical education: a cross-cultural study. *International Journal of Environmental Research and Public Health*. 2020. Vol. 17. Article 5729. DOI: <https://doi.org/10.3390/ijerph17165729>
13. Lee J., Park J. The role of grit in inclusive education: a study of motivation and achievement among preservice physical education teachers. *Frontiers in Psychology*. 2024. Vol. 15. Article 1332464. DOI: <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2024.1332464>
14. Minkels M., Haerens L., De Muynck G.-J. How intrinsically motivating are swimming instructors and lessons? An observational study through the lens of self-determination theory. *Frontiers in Sports and Active Living*. 2023. Vol. 5. DOI: <https://doi.org/10.3389/fspor.2023.1231761>
15. Zhang T. Physical education teacher motivation: a conceptual review and reconceptualisation. *Kinesiology Review*. 2021. Vol. 10 (3). P. 312–321. DOI: <https://doi.org/10.1123/kr.2021-0003>

References:

1. Bezcopylnyi O. O. (2020) Pidhotovka maibutnix uchyteliv fizychnoi kultury do zdoroviazberezhuvальної diialnosti v osnovnii shkoli: teoriia ta metodyka [Training of future physical education teachers for health-preserving activities in basic school: theory and methodology]. Cherkasy: ChNU im. B. Khmelnytskoho. 552 s. [in Ukrainian]
2. Bermudes D. V., Balashov D. I., Rybalko P. F. (2021) Pedagogichni umovy formuvannya hotovnosti maibutnix uchyteliv fizychnoi kultury do zastosuvannya dyferentsiiovanoho pidkhodu navchannya [Pedagogical conditions for forming the readiness of future physical education teachers to apply a differentiated approach to teaching]. *Pedahohichni nauky: teoriia, istoriia, innovatsiini tekhnologii*, 3 (107), 70–80. DOI: <https://doi.org/10.24139/2312-5993/2021.03/070-080> [in Ukrainian]
3. Hulko T. (2025) Pedagogichni umovy formuvannya zdoroviazberezhuvальної ta zdoroviarozvyvalnoi kompetentnosti u maibutnix fakhivtsiv fizychnoi kultury ta sportu [Pedagogical conditions for forming health-preserving and health-developing competencies in future specialists in physical culture and sports]. *Naukovi zapysky. Serii: Problemy pryrodnycho-matematychnoi, tekhnolohichnoi ta profesiinoi osvity*, 2(6), 23–34. DOI: <https://doi.org/10.32782/cusu-pmtp-2025-2-3> [in Ukrainian]
4. Danysko O. V. (2022) Profesiina pidhotovka maibutnix uchyteliv fizychnoi kultury: teoriia i praktyka [Professional training of future physical education teachers: theory and practice]. Poltava: PNU imeni V. H. Korolenka. 360 s. ISBN 978-966-2538-77-9. [in Ukrainian]
5. Klimakova S. M., Liashenko A. M., Dielova I. O., Ilynska L. V., Ilynska H. S. (2022) Porivnialnyi analiz navchalnykh program z fizychnoi kultury dlia uchniv 5–6 klasiv za modulem «Plavannia» [Comparative analysis of physical education curricula for grades 5–6 under the «Swimming» module]. *Naukovyi chasopys NPU imeni M. P. Drahomanova. Serii 15*, 2(146), 55–59. DOI: [https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series15.2022.2\(146\).12](https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series15.2022.2(146).12) [in Ukrainian]
6. Otravenko V. (2025) Psykhofizychna pidhotovka maibutnix uchyteliv fizychnoi kultury do profesiinoi diialnosti [Psychophysical preparation of future physical education teachers for professional activity]. *Zbirnyk naukovykh prats «Pedagogichni nauky»*, 109, 70–77. DOI: <https://doi.org/10.32999/ksu2413-1865/2025-109-9> [in Ukrainian]
7. Pankiv I. (2025) Suchasni metodyky v plavanni: analiz ta perspektyvy rozvytku [Modern methods in swimming: analysis and development prospects]. *Physical Culture and Sport: Scientific Perspective*, 1(1), 366–370. DOI: [https://doi.org/10.31891/pcs.2025.1\(1\).49](https://doi.org/10.31891/pcs.2025.1(1).49) [in Ukrainian]
8. Polishchuk N. M. (2022) Pedagogichni umovy formuvannya zdoroviazberezhuvальної kompetentnosti studentskoi molodi u protsesi volonterskoi diialnosti [Pedagogical conditions for forming health-preserving competence of student youth in the process of vol-

- unteer activity]. *Naukovi zapysky. Serii: Pedagogichni nauky*, 207, 260–266. DOI: <https://doi.org/10.36550/2415-7988-2022-1-207-260-266> [in Ukrainian]
9. Filatova Z. I., Yevtushok M. V., Antonevych B. R. (2021) Suchasni pidkhody do pidvyshchennia rukhovoї aktyvnosti studentiv ZVO zasobamy navchannia plavannia [Modern approaches to increasing the motor activity of higher education students through swimming]. *Naukovyi chasopys NPU imeni M. P. Drahomanova. Serii 15, 3K (131)*, 401–405. DOI: [https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series15.2021.3K\(131\).98](https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series15.2021.3K(131).98) [in Ukrainian]
 10. Tsaruk V. (2021) Hotovnist maibutnoho vchytelia fizychnoi kultury do formuvannia zdoroviazberezhualnoii kompetentnosti shkoliariv [Readiness of the future physical education teacher for forming health-preserving competence of schoolchildren]. *Naukovyi chasopys NPU imeni M. P. Drahomanova. Serii 15, 3K (131)*. URL: <https://enpuir.edu.ua/entities/publication/c7b8dd0f-0265-4dee-9f2c-45a269df866e> [in Ukrainian]
 11. Girard S., Lemoine J., Trottier C. (2024) Effects of the «Learning how to motivate» training on pupils' motivation and engagement during pre-service physical education teachers' internship. *Frontiers in Education*, 9. DOI: <https://doi.org/10.3389/educ.2024.1397043>
 12. Kuśnierz C., Rogowska A. M., Pavlova I. (2020) Examining gender differences, personality traits, academic performance, and motivation in Ukrainian and Polish students of physical education: a cross-cultural study. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 17, Article 5729. DOI: <https://doi.org/10.3390/ijerph17165729>
 13. Lee J., Park J. (2024) The role of grit in inclusive education: a study of motivation and achievement among preservice physical education teachers. *Frontiers in Psychology*, 15, Article 1332464. DOI: <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2024.1332464>
 14. Minkels M., Haerens L., De Muynck G.-J. (2023) How intrinsically motivating are swimming instructors and lessons? An observational study through the lens of self-determination theory. *Frontiers in Sports and Active Living*, 5. DOI: <https://doi.org/10.3389/fspor.2023.1231761>
 15. Zhang T. (2021) Physical education teacher motivation: a conceptual review and reconceptualisation. *Kinesiology Review*, 10 (3), 312–321. DOI: <https://doi.org/10.1123/kr.2021-0003>

H. Khomyak. Formation of motivation in future teachers to teach students swimming

The article examines the problem of forming motivation in future teachers to teach swimming to students of secondary education institutions. The relevance of the study is due to the insufficient development of this issue in domestic pedagogical science and the contradiction between the public demand for teachers able to effectively organize swimming instruction and the actual level of motivational readiness of pedagogical university graduates. The ability to swim is considered not only as an element of physical culture, but also as a vital skill, which determines the special responsibility of the physical education teacher for its formation in students. The essence of motivation is highlighted as a system-forming component of professional training, integrating value orientations, professional interests and the desire for pedagogical mastery. The expediency of distinguishing external and internal levels of motivation is substantiated. Intrinsic motivation is identified as a more effective factor of quality pedagogical activity, as it ensures autonomy, competence and a sense of connection between future teachers and students. The priority task of a higher education institution is to transform extrinsic motivation into stable intrinsic motivation for teaching swimming. This transformation requires a purposeful pedagogical approach that takes into account the individual needs and professional aspirations of each student. Three interrelated directions of motivation formation were determined. The motivational and stimulating direction is implemented through an emotionally positive educational environment, active teaching methods, and pedagogical practice with real implementation of the «Swimming» module. The effectiveness of motivation formation is ensured by the integration of theoretical training with practical activities and the systematic development of students' pedagogical reflection.

Key words: motivation, future teachers, physical education, swimming training, professional training, higher education institution.

Дата першого надходження статті до видання: 24.04.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 21.05.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 29.05.2026

Стаття поширюється на умовах
ліцензії відкритого доступу
CC BY 4.0